

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

27

YASAMA YILI

3

SIRA SAYISI: 155

Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2451) ve Dışişleri Komisyonu Raporu

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda

“http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic” internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/2451 Esas Numaralı Teklifin

- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı 3

- Genel Gerekçesi 3

• Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi 4

• Dışişleri Komisyonu Raporu 5

• Muhalefet Şerhleri 11

• Teklif Metni 21

• Dışişleri Komisyonunun Kabul Ettiği Metin 21

• Mutabakat Muhtırası Metni 22

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Gelen Kâğıtlar Listesi'nde yayımlanan 580995 evrak numaralı "Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası"nın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifi ve gerekçesi ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Mustafa Şentop
Tekirdağ

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/2451)	
ESAS	Dışişleri Komisyonu
TALİ	Milli Savunma Komisyonu

GENEL GEREKÇE

"Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası" 27 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'da imzalanmıştır.

Söz konusu Mutabakat Muhtırası ile tarafların egemenliği ve eşitliğine karşılıklı saygı temelinde güvenlik ve askerî alanlarda iş birliğinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu maksatla Mutabakat Muhtırası, güvenlik, askerî eğitim ve öğretim, savunma sanayi, terörizmle ve yasa dışı göç ile mücadele, lojistik ve haritacılık alanlarında iş birliği ile askerî planlama, tecrübe aktarımı ve talep olması halinde karşılıklı savunma ve güvenlik iş birliği ofisi kurulmasına ilişkin hükümler ihtiva etmektedir.

Bahse konu Mutabakat Muhtırasının taraflar arasındaki mevcut tarihi dostluk ilişkilerinin uluslararası kurallar ve anlaşmalara uygun olarak geliştirilmesini sağlayacağı değerlendirilmektedir.

T.C.

Cumhurbaşkanlığı

Sayı: 68244839-599-203292

12 Aralık 2019

Konu: Güvenlik ve Askerî İş Birliği
Mutabak Muhtırası

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

27 Kasım 2019 tarihinde İstanbul’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası”nı Anayasanın 90 ıncı maddesi gereğince onaylanması uygun bulunmak üzere ilişikte bilgilerinize sunarım.

Recep Tayyip ERDOĞAN

Cumhurbaşkanı

Dışışleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Dışışleri Komisyonu

16/12/2019

Esas No: 2/2451

Karar No: 113

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Cumhurbaşkanlığınca 12/12/2019 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası”, 13/12/2019 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop imzasıyla “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi” olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur. 14/12/2019 tarihinde esas komisyon olarak Komisyonumuza, tali komisyon olarak Milli Savunma Komisyonu’na havale edilen 2/2451 esas numaralı Kanun Teklifi, Komisyonumuzun 27’nci Yasama Dönemi 16/12/2019 tarihli 17’nci toplantısında Dışışleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı yetkililerinin de katılımlarıyla görüşülmüştür.

2/2451 esas numaralı Kanun Teklifi hakkında, 14 Aralık 2019 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Makamı tarafından tali komisyon olarak belirlenen Milli Savunma Komisyonu, teklifi görüşmeyeceğine ilişkin resmi yazıyı 15 Aralık 2019 tarihinde komisyonumuza bildirmiştir.

Komisyonumuza havale edilen metinler incelendiğinde Teklif ile; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında güvenlik, askerî eğitim ve öğretim, savunma sanayi, terörizm ve yasa dışı göç ile mücadele, lojistik ve haritacılık alanlarında iş birliği ile askerî planlama, tecrübe aktarımı ve talep edilmesi hâlinde karşılıklı savunma ve güvenlik iş birliği ofisi kurulmasını teminen imzalanan Mutabakat Muhtırasının onaylanmasının uygun bulunmasının amaçlandığı görülmektedir.

Komisyonumuzda Teklifin tümü üzerinde yapılan görüşmelerde;

Komisyon Başkanı Sayın Volkan Bozkır’ın takdiminde;

27 Kasım 2019 tarihinde İstanbul’da imzalanan Mutabakat Muhtırası anlaşmalarından birincisi olan ve Türkiye ile Libya arasındaki Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının Komisyonunda görüşülmesini takiben Genel Kurul’da da onaylanıp Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdiği,

Söz konusu uluslararası anlaşmanın Birleşmiş Milletler nezdinde tescil edildiği, bugün aynı tarihte imzalanan ikinci Mutabakat Muhtırası’nın Komisyon’da görüşüleceği, ifade edilmiştir.

Yürütme adına Dışışleri Bakan Yardımcısı Faruk Kaymakçı tarafından yapılan ortak sunumda;

Libya’da siyasi durumun 2011 yılından itibaren değişmeye başladığı ve bir iç savaş sürecine girildiği, uzlaşının sağlanması için 2015 yılında Birleşmiş Milletler desteğiyle Libya Siyasi Anlaşması’nın imzalandığı,

Bunun Türkiye’nin de katkısının olduğu bir geçiş dönemi anlaşması olduğu, Libya siyasi Anlaşması çerçevesinde kurulan bir Başkanlık Konseyi bulunduğu, Konsey Başkanı Sarraj’ın aynı zamanda Ulusal Mutabakat Hükümeti bünyesinde savunma bakanlığı da yaptığı, Ulusal Mutabakat Hükümetinin Birleşmiş Milletler ve uluslararası toplum tarafından tanındığı,

Libya'nın doğusunda ise başında General Hafter'in bulunduğu Libya Ulusal Ordusu adında bir yapılanma bulunduğu, Bingazi, Tobruk gibi şehirleri işgal ettiği ve 2016 yılından beri dördüncü defa Trablus'a saldırmakta olduğu, ülkenin coğrafi yapısının büyüklüğü ve asker sayısına bakıldığında Hafter'in Libya'nın büyük bölümüne sahip olduğu şekilde bir yanılısama olduğu,

Hafter'in sivilleri ve şehirleri bombaladığı, Libya'da Temsilciler Meclisinin de bölünmüş durumda olduğu, bir kısmının Hafter'in hâkimiyeti altındaki Tobruk'ta, bir kısmının da Trablus'ta bulunduğu,

Almanya Şansölyesi Merkel'in Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin yanında, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Türkiye, AB, Arap Ligi, Afrika Ligi üyeleriyle toplantılar gerçekleştirdiği, bu toplantılarda Libya'da ateşkesin sağlanmasının amaçlandığı,

Ulusal Mutabakat Hükümetinin Berlin'de yürütülen bu sürece olumlu katkı yapmaya niyetli olduğu,

Libya'nın Türkiye ile 4 Nisan 2012 tarihinde imzaladığı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Hükümeti Arasında Askeri Eğitim İş Birliği Mutabakat Muhtırasının kapsamının genişletilmesi talebi karşısında söz konusu görüşülen Muhtıranın kapsamının genişletildiği,

27 Kasım 2019 tarihinde imzalanan bu yeni Mutabakat Muhtırasının yürürlüğe girmesiyle birçok alanda Libya ile olan askeri işbirliğinin daha ileri bir seviyeye ulaşacağı,

Bu Muhtıranın Berlin sürecinde de görüşülen Libya'nın güvenlik sektörü alanında desteklenmesi yönündeki talep ile de uyumlu olduğu,

Askeri güvenlik anlaşmaları konusunda Türkiye'nin bu içerik ile paralel 70 adet uluslararası anlaşma imzaladığı, Muhtıra ile tarihi, kültürel ve ekonomik bağlarımız olan Libya ile ilişkilerimizin gelişeceği, Libya'da istikrarı sağlama, kurumsal altyapıyı güçlendirme ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını koruma amaçlarına ulaşacağı,

açıklanmıştır.

Komisyon üyesi milletvekilleri tarafından Komisyonumuzda yapılan görüşmelerde ise;

Yapılan sunumda iç savaş nedeniyle ülkenin nerdeyse bölünmüş olduğu hususlarının öne çıktığı ve bunun da mevcut krizi derinleştirdiği, basına düştüğü kadarıyla Trablus Belediye Meclisi'nin seferberlik ilan ettiği,

Mutabakat Muhtırası'nın incelendiğinde, derinleşen kriz ve iç savaş terimlerinin ülkemizi de bu iç savaşta bir taraf haline getirebileceği, metnin 3, 4, 5, 7 ve 8'inci maddelerinde geçen "teçhizat gönderecek taraf", "sivil misafir personel", "hibe", "bu işin yapılması için verilecek" ibarelerinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2011/1970 sayılı ve Libya'ya yönelik silah ambargosunu düzenleyen 9'uncu maddesine aykırı olduğu,

Muhtıranın 8'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında geçen "Görev tanımı ve personel sayısı gibi hususlar protokol ile belirlenir." ibaresi ile bu anlaşmaya gelecekte bir protokol ekleneceği, bu hususun bir protokol vasıtasıyla yapılmasının bir süre sonra Türkiye'den milis güçler gideceği yönünde endişeler yarattığı,

Rusya'nın bu ülkede yaklaşık 200 uzman personeli ile General Hafter'i desteklediği yönünde Rus basınında haberler çıktığı, aynı şekilde İblid'ten boşaltılacak cihatçılar ile SADAT kuvvetlerinin de Libya'ya gideceği iddiaları olduğu,

Dışişleri Bakanımızın Libya'ya asker gönderilmeyeceği yönündeki beyanlarına karşı Sayın Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Libya'nın talebi olması durumunda asker yollayabileceğimiz yönünde beyanı olduğu, bunun da görüşülen anlaşmaya dayandırılmasının karışıklık yarattığı, yine Cumhurbaşkanının dün Sarraj ile gerçekleştirdiği görüşme sonrası yaptığı "Sevr'in ters yüz edildiği" yönündeki beyanın da açıklanması gerektiği,

Muhtıra metninin asker gönderme tezkeresi içeriğinde geldiği, uluslararası kamuoyunun da kabul ettiği şekilde Ulusal Mutabakat Hükümetine doğrudan destek vermesi nedeniyle Türkiye'nin Libya'nın iç işlerine müdahil olduğu,

Geçen Kasım ayında Napoli'de yapılan Libya görüşmelerine Sisi ve Hafter'in eş zamanlı davet edilmesi sonucu Türkiye'nin toplantıdan çekilmesi konusu ile Denizlerdeki Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Muhtırası ve bu Muhtıra arasında bir eş zamanlılık olup olmadığı konusunun açıklığa kavuşturulması gerektiği, geçen toplantıda bu hususa açıklık getirilmediği,

Türkiye'nin ulusal çıkarları söz konusu olursa her türlü teklifi gözü pek destekleyeceklerini ancak Türkiye'nin kara sınırı olmayan bir ülkede yaşanan iç savaşta taraf olmayacaklarını,

Libya'da her ne kadar bir iç savaş var gibi görünse de ortada bir siyasi anlaşma olduğu, bunu iç savaş yerine terörle mücadele olarak görmek gerektiği, Suudi Arabistan, Mısır, BAE ve Ürdün gibi Hafter'i destekleyen diğer ülkeler üstünden gelen silahlarla bu silah ambargosunun zaten paramparça edilmiş durumda olduğu,

Türkiye'nin Libya ile meşru bir askeri güvenlik işbirliği anlaşması imzaladığı, sivilleri hedef alan Hafter'in saldırılarının ülkemiz tarafından dünya kamuoyuna daha sık gösterilmesi gerektiği,

Bu Muhtıra metninin alelacele yazılmış olduğu, bir savaş tezkeresini andırdığı, bir işbirliği muhtırası yerine Türkiye tarafından tek taraflı olarak yapılacak bir kurtarma operasyonu olduğu, operasyonda Türkiye'nin yanında Katar, Birleşik Krallık ve İtalya'nın yer aldığını, bu askeri işbirliği Anlaşmasının Türkiye'nin de üye olduğu NATO Paketi içerisindeki ilişkileri de etkileyeceği,

Türk halkı, sivil toplum kuruluşları ve medyasının Libya'daki durum hakkında hiçbir şey bilmediği, bu tartışılmadan Türkiye'nin bir savaşın taraftarı olma riski olduğu,

Türkiye'ye karşı bu kadar farklı unsur ve baskı var iken bu son iki Mutabakat Muhtırasını imzalayan Sayın Sarraj'a teşekkür edilmesi gerektiği,

Mutabakat Muhtırası metnini diğer askeri işbirliği anlaşması metinlerinden çok farklı olmadığı, aynı şekilde bu muhtıraların birbirinin karşılığı da olmadığı, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda Libya ile Yunanistan arasında zaten sorunların yaşandığı, Libya'daki çatışma durumu ve tarafları tanımlarken 2015 öncesi terimleri kullanmanın yanlış olduğu, ortada iki taraflı bir çatışmadan çok devamlı saldıran bir taraf ve karşısında kendini savunan meşru bir hükümet olduğu,

Yurtdışına asker göndermenin Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına tabi olduğu, bu olmadan Türk askerini yurtdışına yollanamayacağı, bugüne kadarki uygulamaların bu yönde olduğu, tezkere benzetmelerinin doğru olmadığı,

Ankara'nın güvenliğini kendi sınırları dahilinde koruyamayacağı, bu yeni dünyada bunun küçük bir vizyon olduğu, ABD, Rusya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin güvenlik sınırlarını çok daha ileride tuttuğu, ülkemizin de güvenlik sınırını Suriye'nin ortalarında tutarak yaşanacak terör olaylarını engellediği, kültürel, tarihi ve akraba coğrafyamız olan Libya'da güvenlik sınırlarımızın olması gerektiği, Ankara'nın güvenliğinin Trablus, Bağdat, Tahran ve Şam'dan geçtiği, sadece riski önleme değil menfaatlerin de bu sınırlar dahilinde yer aldığı,

Türkiye'nin 780.000 kilometrekarelik yüzölçümü yanında 462.000 kilometrekarelik mavi vatan egemenlik hakları olduğu, birinci Mutabakat Muhtırası ile Libya'nın bizim mavi vatanda komşumuz olduğu, 1970 yılında alınan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararının ilk başta Muammer Kaddafi aleyhine alınmış bir karar olduğu, Hafter'in depolarında ABD yapımı Javelin füzesinin ele geçtiği, ABD tarafından yapılan soruşturmada söz konusu silahın Fransa'ya verilmiş olduğu, Fransa'nın ise bu konuyu terör ile mücadele ve istihbarat bölüğüne ait olduğu şeklinde açıkladığı,

Geçen hafta Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Fransa ve İtalya'nın ortak tatbikatları olduğu, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarlarına karşı olan bu ülkelerin aynı şekilde Libya'daki Ulusal Mutabakat Hükümetine de karşı oldukları, Türkiye'nin diğer ülkelerle olduğu gibi Libya ile de askeri işbirliği anlaşmasını yapmasının çok normal olduğu,

Mavi vatan teriminin isim babasının Amiral Cem Güldeniz olduğu, bu vatan üzerindeki haklarımız için çok gayret gösterdiği ve bedel ödediği, dile getirilmiştir.

Hükümet adına yapılan açıklamalarda;

77 ülke ile bu tür askeri işbirliği anlaşması yapıldığı, bunların 60'ının yürürlükte olduğu, 17'sinin ise onay sürecinin devam ettiği, ani müdahale gücü ve savunma güvenlik ofisi gibi unsurları içeren bu anlaşmanın yeni nesil bir anlaşma türü olduğu, sadece Libya ile değil bundan sonraki imzalanacak anlaşmalarda da bu unsurların var olacağı, Libya'nın Türkiye'den daha çok destek bekleyeceği bir dönem içerisinde olduğu, 1970'li yıllarda müteahhitliği öğrendiğimiz ülke olan Libya'nın Kıbrıs savaşı sırasında tek başına bize destek veren ülke olduğu,

Bu Anlaşmanın tarihçesinin 9 Nisan 2016'da hazırlandığı, Aralık 2016'da metnin Libya'ya sunulduğu, 2018'in Ekimi ile Aralığı arasında Anlaşmanın imzalanmasının hedeflendiği, ancak Anlaşmanın imzalanmasının 2019'un Kasımını bulduğu, bu son iki Mutabakat Muhtırasında şartlılık ya da bağlılık bağı olmadığı, Sayın Sarraj'ın son Türkiye ziyaretinde yanında içişleri bakanı olduğu için bu anlaşmaların imzalandığı,

Türkiye'nin çok anlaşmadığı İbadi'yle bile Irak'ta anlaşma imzaladığı, dolayısıyla ülkemizin Libya'da herhangi bir tarafı değil meşru hükümeti desteklediği, Libya siyasi anlaşmasını bozan ve saldırgan olan taraf yerine meşru hükümeti desteklemenin gayet normal olduğu,

Libya genelinde kilometre kareye 4 kişi düşerken Trablus'ta bu oranın 2900 kişi olduğu, Libya nüfusunun yarısının bu şehirde yaşadığı, isyancı sayısının ise tam olarak belli olmadığı,

Anlaşmada "sivil şahıs" terimi ile polis olarak bilgisayarıcı olarak, çalışan kişilerin kastedildiği, "farklı" kelimesinin ise Libya'nın isteği üzerine konulduğu, Libyalıların kendileri için polis ve askerinin aynı anlama geldiği, bu anlaşmayı hazırlarken daha önce imzalanan polis işbirliği anlaşması hakkında Sayın İçişleri Bakanımız ile konuşulduğu, asla gizli bir ajanda bulunmadığı,

Savaş tezkeresi benzetmesi konusunda bu konunun Anayasamızda düzenlendiği, bu Anlaşmanın ise sadece eğitim, deneyim ve tecrübe paylaşımı hakkında olduğu,

Bu Anlaşmanın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararına aykırı olmadığı, tam tersine bizim bu anlaşmayı Birleşmiş Milletler Kararları ve Berlin sürecinde Ulusal Mutabakat Hükümetine sağlanması öngörülen güvenlik desteği, terörle, göçle ve uyuşturucuyla mücadele hükümlerine paralel olarak düzenlendiğimizi,

Libya açıklarında bir İtalyan Firkateyni karakol seyri yaparken Fransız uçaklarının da Libya semalarında devriye görevi yaptığı, asker göndermeden de bizim de bu tür uygulamalar yapabileceğimizi,

Vizenin kalkması konusunda baştan beri Libya'nın vizeye karşı olduğu, Libya'nın ve bizim sağlık sektörümüzün bu vize uygulamasına karşı olduğu, göçü önlemek adına bu tür bir sınırlama getirildiği, ancak istatistiklerin incelenmesi sonucunda böyle bir tehlikenin bulunmadığı, vize muafiyetinin ilk başta 12-65 yaş olarak düzenlendiği, Libya'nın itirazı üzerine bu yaş sınırının 15-55 yaş olarak düzeltilindiği, benzer vize muafiyeti taleplerinin Irak ve Kuzey Afrika ülkelerinden de geldiği,

Tarihi ve ekonomik bağlarımız olan Libya’da ciddi yatırımlarımızın olduğu, müteahhit firmaların geri dönmesi ve alacaklarını tahsil etmesi gerektiği, Libya’nın enerji kaynağı olarak önemli bir ülke olduğu, Napoli konusunda normal toplantıya Türkiye’nin katıldığı, ancak Mısır, Hafter ve Sisinin olacağı paralel bir toplantıya ise Türkiye’nin katılmadığı, uluslararası alanda ve Berlin sürecinde ülkemizin sözüne en çok önem verilen ülke olduğu,

Bu Anlaşmanın özünün dördüncü madde olduğu, Libya’daki hükümetin ömrünün tartışılmasının gereksiz olduğu, bu Hükümetin 2016 yılından beri görevini sürdürdüğü, kimsenin de bu Hükümeti Birleşmiş Milletler tanımıyor diyemeyeceği, zamanında yapılmamış bir yardımın daha sonra yapılmasına bile işe yaramayacağı,

belirtilmiştir.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin ardından Teklif ve gerekçesi Komisyonumuzca benimsenerek oy çokluğu ile maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Teklifin 1’inci, 2’nci ve 3’üncü maddeleri ile tümü aynen ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Komisyon üyelerinden Gaziantep Milletvekili Ali Şahin, Balıkesir Milletvekili Mustafa Canbey, İstanbul Milletvekili Ahmet Berat Conkar, İstanbul Milletvekili Zafer Sırakaya Teklif ile ilgili özel sözcü seçilmişlerdir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Volkan Bozkır</i>	<i>Ahmet Yıldız</i>	<i>Sena Nur Çelik</i>
İstanbul	Denizli	Antalya
Üye	Üye	Üye
<i>Tulay Hatunoğulları Oruç</i>	<i>Ahmet Haluk Koç</i>	<i>Aydın Adnan Sezgin</i>
Adana	Ankara	Aydın
(Muhalefet şerhi vardır)	(Muhalefet şerhim vardır)	(Muhalefet şerhim vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Mustafa Canbey</i>	<i>Atilla Ödünç</i>	<i>Hişyar Özsoy</i>
Balıkesir	Bursa	Diyarbakır
(Bu raporun özel sözcüsü)		(Muhalefet şerhim vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Kamil Aydın</i>	<i>Utku Çakırözer</i>	<i>Ali Şahin</i>
Erzurum	Eskişehir	Gaziantep
	(Muhalefet şerhi vardır)	(Bu raporun özel sözcüsü)
Üye	Üye	Üye
<i>Aziz Babuşcu</i>	<i>Ahmet Hamdi Çamlı</i>	<i>Ahmet Ünal Çeviköz</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
		(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Ahmet Berat Çonkar
İstanbul
(Bu raporun özel sözcüsü)

Üye
Zafer Sırakaya
İstanbul
(Bu raporun özel sözcüsü)

Üye
Yunus Emre
İstanbul
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Serpil Kemalbay Pekgözegü
İzmir
(Muhalefet şerhi vardır)

Üye
İsmail Özdemir
Kayseri

Üye
Oğuz Kaan Salıcı
İstanbul
(Muhalefet şerhi vardır)

Üye
Niyazi Güneş
Karabük

MUHALEFET ŞERHİ

27.11.2019 tarihinde Libya Devleti-Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) ile imzalanan iki mutabakat muhtırasından (MM) birisi olan Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası’nın 05.12.2019 tarihinde başlayan onay süreci 07.12.2019 tarihinde tamamlanmıştı. UMH’yle imzalanan diğer mutabakat muhtırası olan Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası ise TBMM gündemine 14.12.2019 tarihinde getirilmiştir.

Öncelikle, UMH’yle imzalanan iki mutabakat muhtırasının içeriklerinden bağımsız olarak farklı zamanlarda TBMM’ye sunulmasını belirleyen faktörün vekil güçler, devlet dışı silahlı aktörler, bölge devletleri, Avrupa devletleri, ABD ve Rusya’nın çeşitli biçimlerde doğrudan ve dolaylı olarak müdahil oldukları bir iç savaşın yaşandığı Libya’daki son gelişmeler olduğunu kayda geçirmek gerekir.

Libya topraklarının büyük bölümünü kontrol eden ve Tobruk’taki hükümet (Temsilciler Meclisi) tarafından da desteklenen Libya Milli Ordusu’nun (LMO) komutanı Halife Hafter’in 12.12.2019 tarihinde kuşatma altındaki Trablus’un kontrolü için ‘nihai savaş’ın başladığını ilan ederek kente yönelik saldırılarını yoğunlaştırması, AKP iktidarının ideolojik sebeplerle desteklemekte olduğu Trablus merkezli UMH’nin varlığını tehlikeye atmıştır. Bu mutabakat muhtırasının TBMM gündemine aceleyle gelmesinin esas sebebi AKP iktidarının UMH’yi devrilmekten kurtarma çabasıdır. Başka bir ifadeyle, söz konusu teklif, Türkiye’nin ulusal güvenliği veya savaşa mecbur kalması gibi hayati bir gerekçeye dayanarak değil, Libya’da çatışan taraflardan birisi olan UMH’nin talebi üzerine gündeme getirilmiştir.

Söz konusu mutabakat, birçok muğlak, ucu açık ve Türkiye’yi Libya’daki savaşın doğrudan tarafı kılacak ifadelerle donanmıştır. Anlaşmanın ‘Tanımlar’ başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasında “Gönderen Taraf”, “Kabul Eden Tarafa” personel, malzeme ve teçhizat gönderecek taraf olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’nin UMH’ye askeri yardım göndermesinin önünü açan bu tanım Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2011 yılında aldığı 1970 sayılı kararın (BMGK 1970) Libya’ya yönelik silah ambargosunu düzenleyen 9. paragrafına aykırıdır.

Aynı maddenin 3. fıkrasında “Misafir Personel”, “Taraflardan herhangi birinin bu MM’nin uygulanması amacıyla diğer Tarafa gönderdiği personel veya savunma ve güvenlik kuruluşları mensubu sivil şahısları ifade eder” cümlesi yer almaktadır. Bu ifadede yer alan, “savunma ve güvenlik kuruluşları” tanımlanmadığı gibi, “sivil şahıslar”ın kimler olacağı da belirsizdir. İktidarın, “Savunma ve güvenlik kuruluşları mensubu sivil şahıslar” örtüsü altında şiddetli bir iç savaşın yaşandığı Libya’ya kuvvet konuşlandırmak için kendisine alan açma çabasından büyük endişe duyuyoruz. İmzalanan metin askerî nitelikli bir mutabakat muhtırası olmasına ve iş birliği alanlarının büyük kısmının da güvenlikle yakından ilişkili olmasına rağmen, sanki Libya’ya muharip güç gönderilmeyecekmiş görüntüsü verilmektedir.

Madde 3’ün 7. fıkrasında yer alan “Hibe”, ‘Bir malzeme veya hizmetin bağışlanmasını veya bedelsiz devrini ifade eder’ şeklinde tanımlanmaktadır. Türkiye’nin Libya’daki çatışmanın bir tarafı olan UMH’ye askerî nitelikte bir malzeme veya hizmet bağışlaması veya bedelsiz devri BMGK 1970’e aykırı olacağı gibi ülkedeki yangına benzin dökecek ve bölgesel gerilimi daha da tırmandırabilecektir.

Yukarıda aktarılan ‘Hibe’ tanımından daha tehlikeli olabilecek bir başka tanım da, yine Madde 3’ün 8. fıkrasında yer alan “Hizmet” tanımıdır. “Hizmet”, “Taraflar arasındaki bu MM’ye göre bir işin yapılması için verilecek eğitim, teknik bilgi, destek, geliştirme, bakım, onarım, kurtarma, imha, liman ve müşavirlik desteği ile mülkiyeti elde olmak kaydıyla tahsis edilebilecek kara, deniz, hava araç, gereç, silahları, bina ve araziye (eğitim üsleri) ifade eder.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım, Türkiye’nin UMH’ye savaş uçağı ve savaş gemisi başta olmak üzere birçok askeri aracı tahsis etmesine olanak tanımaktadır. Öte yandan, Türkiye UMH’ye yıllardır karadan, denizden ve havadan silah, cephane ve askerî teçhizat sağlamakta, hatta zaman zaman Türkiye’den gönderilen silahlar, Libya’da Birleşmiş Milletler tarafından yaptırım uygulanan kişiler tarafından teslim alınmaktadır. Bu durum Birleşmiş Milletler bünyesindeki Uzmanlar Heyeti tarafından her yıl düzenli olarak raporlanmakta ve Türkiye’nin BMGK’nın Libya’ya yönelik kararlarını göz göre göre ihlal ettiği vurgulanmaktadır.

Madde 3’ün 9. fıkrası, “Lojistik Destek”i, ‘İkmal maddeleri ve hizmetlerine ilişkin satış, hibe, mübadele, tahsis, kiralama, teknoloji transferi ve lisans

verilmesini kapsar' ifadesiyle tanımlamaktadır. Bu tanım da iktidarın UMH ve sahada onunla birlikte savaşan bir takım cihatçı örgütlere destek sağlamasına imkân tanıyacaktır.

MM'nin "Güvenlik ve Askeri İş Birliği Alanları" başlıklı 4. maddesinin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14 ve 19. fıkraları Türkiye'nin çıkarları, Libya'nın güvenliği ve Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz bölgesinin huzur ve istikrarı bakımlarından sakıncalı olduğu gibi uluslararası hukuka aykırı olabilecek hususlar içermektedir. Bu fıkraların neredeyse tamamı, Türkiye'nin Libya'daki UMH'ye askerî personel, malzeme ve teçhizat göndererek aktif destek vermesine ve Libya'daki savaşın uzamasına kapı aralamaktadır. Aynı zamanda, söz konusu fıkralarda yer alan açık uçlu ifadeler Türkiye'nin Libya'ya yönelik müdahalesine zemin hazırlayabilir. Örneğin, 9. fıkrada yer alan "Farklı alanlarda iş birliği ve Taraflar arasında temas ziyaretleri," ifadesindeki "Farklı alanlar" kelimeleri, söz konusu AKP iktidarı ve onun müttefikleri olunca tehlike arz etmektedir.

Yukarıda işaret edilen ve MM'nin uluslararası hukuka aykırı bir şekilde uygulanmasına imkân tanıyabilecek açık uçlu ifadeler, "Uygulama ve İş Birliği Esasları" başlıklı 5. maddede de yer almaktadır. Örneğin, 5. maddenin 1. fıkrasının (b) bendinde "Her iki Tarafın uzmanları arasında çeşitli faaliyet alanlarında tecrübe değişimi" ifadesinde 'uzmanlar' ve 'çeşitli faaliyet alanları' ifadeleri dikkat çekicidir. Benzer şekilde, 1. fıkranın (f) bendiyle "fiilî atış uygulamalarını da içerecek şekilde askerî tatbikatlara katılım"ın öngörülmesi, 5. maddenin 2. fıkrası uyarınca "Mühimmat, silah sistemleri, askerî teçhizat, araç ve ilgili ikmal maddelerinin hibe, geçici temin veya yabancı askerî satış kapsamında mübadelesi..."nin önünün açılması endişe vericidir.

MM'nin 7. maddesi "Gizlilik Dereceli Bilgi ve Malzemenin Güvenliği" hususunu düzenlemektedir. Savaş halindeki bir siyasi aktörle çeşitli gizlilik derecelerine sahip bilgi ve malzemeyi paylaşmak ülkemizin güvenliği için tehlikeli bir adım olacaktır. Zira, Türkiye'nin desteklemekte olduğu UMH, Libya'nın çok küçük bir bölümünü kontrol edebilmekte ve her an Hafter komutasındaki LMO tarafından devrilmesi söz konusudur. Bu durum, Türkiye'nin UMH'ye sağlayacağı gizlilik dereceli bilgilerin güvenliğinin UMH tarafından sağlanamayabileceğini göstermektedir.

MM'nin "İstihbarat" başlıklı 8. maddesi uyarınca Türkiye, UMH'ye birçok taahhüdün dışında, operasyonel iş birliği taahhüdünde de bulunmaktadır. Bu

taahhüdün kapsamının, 1. fıkranın (a) ve (c) bentlerinde yer alan, sırasıyla “Tarafları hedef alan ulusal güvenliğe yönelik tehditler” ve “Tarafları karşılıklı ilgilendiren bölgelerdeki güvenlik gelişmeleri” ifadeleriyle bir hayli geniş tutulduğu anlaşılmaktadır. Bu, yukarıda örnekleri sunulan Libya’daki savaşa Türkiye’nin doğudan müdahil olmasına yol açabilecek ve Doğu Akdeniz’de bir çatışmanın kapısını aralayabilecek unsurlara yeni bir boyut eklemektedir.

8. maddenin 4. fıkrası şu şekildedir: “Çalışma ilkeleri alanında danışmanlık hizmeti vermek ve istihbari ve operasyonel faaliyetlerin koordinesini sağlamak için yeterli sayıda personel Türkiye ve Libya’daki Savunma ve Güvenlik İş Birliği Ofisi bünyesindeki ilgili kurumlar tarafından atanır. Görev tanımı ve personel sayısı gibi diğer hususlar düzenlenecek protokol ile belirlenir.” Bu MM’yle kurulması planlanan Savunma ve Güvenlik İş Birliği Ofisi’nin bünyesindeki “ilgili kurumlar”ın hangileri olacağı belirtilmediği gibi, bu Ofise atanacak personelin görev tanımı da daha sonra düzenlenecek protokole havale edilerek gözden kaçırılmaktadır. “Danışmanlık hizmeti” ve “istihbari ve operasyonel faaliyetlerin koordinesi” kisvesi altında Türkiye’den Libya’ya bir takım paramiliter güçlerin, hatta Suriye’nin İdlib vilayetindeki yabancı savaşçıların sevk edilmesine neden olabilecek bu düzenleme bölgenin güvenliği için büyük bir tehdit arz etmektedir. Zira, Rus basınında Türkiye’nin Libya’ya, iktidara yakınlığı bilinen SADAT isimli özel güvenlik şirketi kanalıyla savaşçı gönderebileceğine ve İdlib’deki savaşçıların Libya’da görüldüklerine ilişkin haberler yayımlanmıştır.

MM’nin “Mâli Hususlar”ı düzenleyen 13. Maddesinin 2. fıkrası uyarınca “Gönderen Taraf”ın talebi üzerine “Kabul Eden Taraf”ın misafir personel ve misafir öğrencilerin bütün masraflarını ödemelerinin önu açılmaktadır. Başka bir ifadeyle, Libya’daki iç savaşın tarafı haline gelmek için iştahlı bir şekilde hamle üstüne hamle yapan AKP iktidarı, bu yetmiyormuş gibi, MM sayesinde Libya’dan Türkiye’ye gelecek kişilerin masraflarını da üstlenecektir. Ayrıca, sözde, vatandaşlarımızı Türk Lirası kullanmaya teşvik eden ve dövizden kaçınmalarını salık veren iktidarın, MM kapsamındaki eğitim ve öğretim giderlerini ABD doları cinsinden ödeyecek ve kabul edecek olması kamuoyunun bilmesi gereken bir diğer husustur.

Sonuç olarak, “Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası” Libya’nın egemenliğine ve BMGK’nın Libya’daki savaşı sona erdirmeyi

amaçlayan, 1970 sayılı karar başta olmak üzere, aldığı bütün kararlara aykırıdır. Dahası, “misafir personel”, “misafir öğrenci”, “savunma ve güvenlik kuruluşları mensubu sivil şahıslar” örtüleri altında Libya’ya askeri kuvvet sevk etmenin önü açılmaktadır. Türkiye’den Libya’ya uçak ve gemilerle zaten gönderilmekte olan silah, cephane, İHA, SİHA ve BMC üretimi zırhlı araçların sevkiyatının hız kazanacağı anlaşılmakta; UMH’ye şimdiye kadar gönderilen teçhizattan daha fazlasının sağlanacağı anlaşılmaktadır.

Yukarıda vurgulanan hususlar çerçevesinde, Türkiye Libya’daki savaşta taraf tuttukça, ülkedeki çatışmalara vekil güçler aracılığıyla ve doğrudan müdahil oldukça Libya’ya istikrar gelmeyeceğine inanarak; AKP iktidarının müttefiklerini kollama stratejisinin bir uzantısı olarak gördüğümüz söz konusu mutabakat muhtırasına ve bu teklife karşıyız.

Ahmet Ünal Çeviköz
İstanbul

Oğuz Kaan Salıcı
İstanbul

16.12.2019
Ahmet Haluk Koç
Ankara

Utku Çakırözer
Eskişehir

Yunus Emre
İstanbul

MUHALEFET ŞERHİ

Komisyonumuzun Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifine dair muhalefet şerhimiz aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarız.

- 1- 2/2451 Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un; Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifine muhalefet şerhimizdir.

Libya'da iç savaşın devam ettiği bir süreçte, taraflardan biri olan Ulusal Mutabakat Hükûmeti (diğer adıyla Trablus Hükûmeti) ile yapılan anlaşmalar Türkiye'yi siyasi boyutla iç savaşta dâhil etmek anlamını taşımaktadır. 5 Aralık 2019'da TBMM'ye getirilen deniz yetki sınırlarının belirlenmesini içeren mutabakat muhtırası da bu kapsamda ele alınabilir. Ancak yine Libya'daki iç savaşın taraflarından biri olan Trablus Hükûmetiyle yapılan söz konusu Güvenlik ve Askerî İşbirliği Mutabakat Muhtırası, Türkiye'yi sadece siyasi anlamda bir taraf yapmamaktadır, aynı zamanda askeri açıdan da Türkiye'yi taraf haline getirmekte ve fiilen Türkiye'yi Libya İç savaşının Trablus cephesine taşımaktadır. İçerik olarak bu mutabakat muhtırası bir savaş tezkeresidir.

AKP İktidarı, 18 Mayıs 2019'da Trablus Hükûmeti'ne doğrudan destek mahiyetinde TSK envanterinde bulunan Kirpi tipi zırhlı araçlar başta olmak üzere ağır silahlar ve büyük miktarda cephane göndermişti. 18 Mayıs 2019'da yapılan bu askeri sevkiyatın hangi anlaşmaya veya hangi idari usule göre yapıldığına dair şimdiye kadar resmi makamlardan bir açıklamada bulunulmamıştır. Şimdi ise Trablus Hükûmeti ile yapılan güvenlik ve askeri iş birliği anlaşması temelinde AKP İktidarının “danışman” statüsüyle Trablus Cephesi'ne göndermeyi öngördüğü askeri personelin kaçınılmaz biçimde savaşa dâhil olacağı aşikârdır.

Askeri ve diplomatik nitelikteki bu anlaşmanın tarafı olan Libya Ulusal Mutabakat Hükûmeti adındaki yapı, Kaddafi Rejimi'nin kanlı bir biçimde devrilmesi sonrasında kurulan hükûmetin sadece bir parçası olmakla birlikte tüm muhaliflerin ortak çatısı olan Libya Ulusal Parlamentosu'nun bir bileşenydiler. Ancak muhalifler arasında başlayan ayrılıklar nedeniyle Libya 3 ana parçaya bölünmüş durumda ve şuanda uluslararası alanda tanınan Ulusal Parlamento Trablus Hükûmeti'ni tanımamaktadır. AKP İktidarının işbirliği içinde olduğu Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükûmeti ise Libya'nın sadece % 10'unu kontrol edebilmektedir. Türkiye ile Libya arasında imzalanan deniz yetki alanında kıyıdaş gösterilen

Libya toprakları Trablus Hükümeti'nin kontrolünde bile bulunmamaktadır. Halife Hafter'in başında bulunduğu Libya Ulusal Ordusu, Libya'nın % 70'ini kontrol etmekte ve her geçen gün uluslararası alanda desteği artmaktadır. Dolayısıyla bu mutabakat muhtırasının uygulanabilirliği bile tartışma konusuyken Deniz Yetki Sınırlarının belirlenmesine dair anlaşmada olduğu gibi bu askeri işbirliğine dair muhtıranın alelacele TBMM gündemine alınması siyasi ve diplomatik öngörüsüzlüğün tezahüründen başka bir anlam ifade etmemektedir.

Yukarıda belirtilen gerekçelere istinaden HDP olarak bu mutabakat muhtırasına şerh düşüyoruz.

Serpil Kemalbay Pekgözegü
İzmir

Tulay Hatımoğulları Oruç
Adana

16.12.2019
Hişyar Özsoy
Diyarbakır

MUHALEFET ŞERHİ

16.12.2019 tarihinde Dışişleri Komisyonu'nda görüşülen **Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi**'ne karşı muhalefet şerhimiz aşağıda sunulmuştur:

Söz konusu mutabakat muhtırası, Libya Hükümeti ile 2011 sonrası dönemde bu konuda imzalanan ikinci metindir.

4 Nisan 2012 tarihinde imzalanan; 15/1/2013 tarih ve 6393 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Hükümeti Arasında Askerî Eğitim İş Birliği Mutabakat Muhtırası", siyasi istikrarsızlık ortamındaki Libya'da ulusal uzlaşmaya katkı sağlamak amacıyla imzalanmıştır. Mutabakatın amacı, Libya'da devlet aygıtının yeniden yapılanması sürecinde, güvenlik güçlerinin teşkil edilmesine katkı sağlamak ve böylelikle Libya'daki istikrarsız ortamın bir an önce son bulmasını temin etmektir.

2012 mutabakatı kapsamındaki eğitim işbirliği faaliyetlerinin Türkiye'de gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Oysa, yeni mutabakat muhtırası, çok daha geniş kapsamlı bir askeri işbirliği öngörmektedir ve 17 Aralık 2015'te imzalanan Libya Siyasi Anlaşması'na rağmen süren iç savaş ortamında imzalanmıştır.

Gerekçe bölümünde, muhtıranın askeri eğitim ve öğretime ek olarak savunma sanayii, terörizmle ve yasa dışı göç ile mücadele ve talep olması halinde karşılıklı savunma ve güvenlik işbirliği ofisi kurulmasına ilişkin hükümler içerdiği belirtilmektedir.

Sayın Dışişleri Bakanı'nın Libya'ya muharip kuvvet gönderilmeyeceğine yönelik bir açıklaması bulunmasına rağmen, Sayın Cumhurbaşkanı yaptığı bir açıklamada, bunun Libya'dan talep gelirse değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Sayın Dışişleri Bakanı ve Sayın Cumhurbaşkanı'nın ifadelerindeki çelişki bir yana, Sayın Cumhurbaşkanı'nın bu açıklamalarını görüşmekte olduğumuz askeri işbirliği mutabakat muhtırasına dayandırıyor olması, aslında muhtıranın kapsamının çok daha geniş olarak tasavvur edildiğini ve gerektiğinde Libya'ya asker göndermek için de bir zemin olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanı dün Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti Başkanlık Konseyi Başkanı Fayez Al Sarraj ile görüşmesinde, Libya ile yapılan mutabakatlar ile Sevr Antlaşması'nın tersyüz edildiği ifadesini kullanmıştır. Bu ifade ile ne kastedildiği tam anlaşılacakla birlikte, siyasi kültürümüze ilişkin bir gerçeğin ifade edilmesi gerekmektedir. Sevr kavramını siyasi gündemimizde öne çıkartıp sıkça kullananların bazı iç politika arayışları içinde oldukları çoğu defa ortaya çıkmıştır.

Öte yandan, eğer gerçekten bir Sevr tehlikesi varsa, bu, evveleminde iktidarın izlediği dış politikanın hasımlarımıza cesaret vermiş olmasından kaynaklanıyor demektir.

Anılan muhtıra metninde birçok belirsizlik mevcuttur. Ortak tatbikat ve eğitimlere katılım, tamamlayıcı protokoller, uygulama programları ve istihbarat değişimi gibi pek çok konu muğlak ve ucu açık bırakılmıştır.

Örneğin muhtıranın 3. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Misafir Personel" ifadesi, metin kapsamında "tarafardan herhangi birinin bu MM'nin uygulanması amacıyla diğer Tarafa gönderdiği personel veya savunma ve güvenlik kuruluşları mensubu sivil şahısları ifade eder" cümlesiyle tanımlanmaktadır. Bu tanımdaki "savunma ve güvenlik kuruluşları" net olarak tanımlanmamış; "sivil şahıslar"ın nitelikleri belirtilmemiştir.

Ayrıca aynı maddenin 3. Fıkrasında yer alan "hizmet" ifadesi de muğlak bırakılmıştır. "Taraflar arasındaki bu MM'ye göre bir işin yapılması için verilecek eğitim, teknik bilgi, destek, geliştirme, bakım, onarım, kurtarma, imha, liman ve müşavirlik desteği ile mülkiyeti elde olmak kaydıyla tahsis edilebilecek kara, deniz, hava araç, gereç, silahları, bina ve araziye (eğitim üsleri) ifade eder" şeklindeki tanım, Türkiye'nin her türlü askeri araç ve mühimmatı Libya'nın hizmetine sunmasına olanak veren bir şekilde belirsiz ve ucu açık bırakılmıştır.

Mutabakatın 7. Maddesinde düzenlenen "gizlilik dereceli bilgi ve malzemenin güvenliği" konusunda önemli bir risk, Libya'da hükümetin değişmesi ve bize husumet besleyen tarafların yönetime gelmesi durumunda, gizlilik dereceli bilgi ve malzemenin dolaylı ülkemize karşı oluşabilecek risklere karşı herhangi bir tedbir alınmamış olmasıdır.

Bu metin, mevcut konjonktürde Türkiye'yi doğrudan iç savaşa çekme potansiyeli taşımaktadır. İYİ Parti, uluslararası meşruiyete dayalı veya ulusal güvenliğimizi ve çıkarlarımızı doğrudan ilgilendiren konularda askeri işbirliği ve yurtdışına asker gönderme girişimlerini her zaman desteklemiştir. Ancak bu defa, milli güvenliğimizi doğrudan ilgilendiren bir durum söz konusu değildir. Tam tersine, uluslararası meşruiyet açısından değerlendirildiğinde, uluslararası meşruiyete ve uluslararası hukuka uymayan bir girişim söz konusudur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2011 yılında aldığı 1973 sayılı karar doğrultusunda kurulmuş olan Libya Uzmanları Paneli, 29 Kasım 2019 tarihinde BMGK'ya sunduğu, 9 Aralık'ta yayınlanan ve 11 Aralık'ta internete yüklenen raporunda şu tespitlerde bulunmuştur:

Ürdün, Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri, düzenli olarak ve aşık bir şekilde Libya'daki çatışmanın taraflarına silah sağlamaktadır. Raporunda sunulan diğer pek çok delile ek olarak, Fayed Al Sarraj'ın 31 Temmuz 2019'da yaptığı ve Türkiye'den silah temin ettiklerini ifade ettiği açıklaması da referans gösterilerek ülkemiz, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2011 yılında aldığı 1970 sayılı kararın 9. Maddesinde belirtilen "Libya'ya yönelik silah ambargosu"nu ihlal eden bir ülke olarak zikredilmektedir.

İktidarın amacı meşru hükümeti korumak ise, Türkiye buna tek başına teşebbüs etmemeli, uluslararası meşruiyet zemini temin edilmesi için çaba sarf edilmelidir. Türkiye'nin uluslararası meşruiyeti ve meşru hükümeti tek başına savunma iddiası yerinde ve doğru değildir. Bu muhtıra kapsamında yapılacak askeri işbirliğine dayanarak, Sayın Cumhurbaşkanı'nın açıklamasında belirtildiği gibi bir askeri destek

verilmesi planlanıyorsa, Türkiye Libya'daki iç savaşın tam anlamıyla bir parçası haline gelecektir.

Deniz yetki alanları konusunda Libya ile imzalanan mutabakat muhtırasının görüşmeleri sırasında, Sarraj hükümetiyle ilişkilerimizin dokusu konusunda çekincelerimiz ve endişelerimiz olduğu belirtilmiştir. Libya'daki iç savaşa taraf olmamız halinde, büyük ve altından kalkılması çok zor sorunlara da yol açılacaktır. Mevcut iç savaşın bölgesel bir çatışmaya dönüşmesi ihtimali de ayrıca kayda geçirilmelidir.

İYİ Parti, Türkiye'nin uluslararası güvenliğini doğrudan tehdit etmeyen bir durumda Mehmetçiğimizin kanının dökülmesini, Türkiye'nin ciddi bir devlet olarak iç savaşın bir parçası haline getirilmesine karşıdır.

Libya ile ilgili olarak ulusal güvenliğimizi gerçekten ilgilendiren bir durum söz konusu olursa, yani haklı gerekçelerle asker göndermemiz gerekirse, Hükümet TBMM'ye bir tezkere ile başvurur, konu o günün şartları bağlamında değerlendirilir.

Ancak bu mutabakat muhtırası ve iktidar cenahından yapılan açıklamalara bakıldığında, adeta bir tezkereye gerek kalmaksızın Libya'ya gönderilecek TSK unsurlarının sevkine hazırlık yapıldığı izlenimi doğmaktadır.

Ayrıca birkaç gün önceki Cumhurbaşkanlığı kararı ile, 16 yaşından küçük ve 55 yaşından büyük Libya vatandaşlarına vize muafiyetinin, bu koşullar altında alenacele bir şekilde getirilmiş olması da endişelerimizi artırmaktadır.

Kaldı ki General Hafter kuvvetlerinin Trablus'a doğru kaydettiği ilerlemeyi ve Libya'nın içinde bulunduğu karmakarışık koşulları, Dışişleri Bakan Yardımcısı Sn. Faruk Kaymakçı da Dışişleri Komisyonu'nda dile getirmiştir.

Bu anlaşmanın caydırıcı olması düşünülüyor olabilir ancak gelişmelere bakıldığında bunun tam aksi sonuç yaratması ve iç savaşın şiddetini kışkırtıcı bir rol oynama ihtimali yüksek gözükmektedir.

Bu çerçevede, mezkur askeri işbirliği mutabakat muhtırasına ve ilgili Kanun Teklifi'ne İYİ Parti olarak muhalifiz .

16.12.2019

Aydın Adnan Sezgin

Aydın

TEKİRDAĞ MİLLETVEKİLİ
MUSTAFA ŞENTOP'UN TEKLİFİ

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÛMETİ İLE
LİBYA DEVLETİ ULUSAL MUTABAKAT
HÜKÛMETİ ARASINDA GÜVENLİK
VE ASKERÎ İŞ BİRLİĞİ MUTABAKAT
MUHTIRASININ ONAYLANMASININ
UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN
TEKLİFİ**

MADDE 1- (1) 27 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti Arasında Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası”nın onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

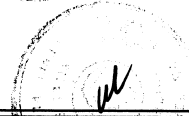
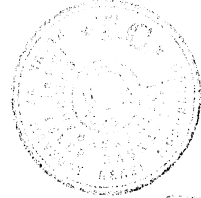
**TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÛMETİ İLE
LİBYA DEVLETİ ULUSAL MUTABAKAT
HÜKÛMETİ ARASINDA GÜVENLİK
VE ASKERÎ İŞ BİRLİĞİ MUTABAKAT
MUHTIRASININ ONAYLANMASININ
UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN
TEKLİFİ**

MADDE 1- Teklifin 1'inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2- Teklifin 2'nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3- Teklifin 3'üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÛMETİ
İLE
LİBYA DEVLETİ ULUSAL MUTABAKAT HÜKÛMETİ
ARASINDA
GÜVENLİK VE ASKERÎ İŞ BİRLİĞİ
MUTABAKAT MUHTIRASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ
İLE
LİBYA DEVLETİ ULUSAL MUTABAKAT HÜKÜMETİ
ARASINDA
GÜVENLİK VE ASKERİ İŞ BİRLİĞİ MUTABAKAT MUHTIRASI

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti (bundan böyle "Taraf" veya "Taraflar" olarak adlandırılacaklardır),

Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaç ve ilkelerine bağlılıklarını teyit ederek,

04 Nisan 2012 tarihli "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Libya Hükümeti Arasında Askerî Eğitim İş Birliği Mutabakat Muhtırası" hükümlerini dikkate alarak,

Tarafların egemenliği ve eşitliğine karşılıklı saygı temelinde çeşitli güvenlik ve askerî alanlarda iş birliğinin, Tarafların ortak menfaatlerine ve ekonomik verimliliğine katkıda bulunacağını vurgulayarak,

Taraflar arasındaki mevcut tarihi dostluk ilişkilerinin, ulusal kanunlar, uluslararası kurallar ve anlaşmalar temelinde geliştirilmesi ihtiyacını belirterek,

Aşağıdaki hususlarda mutabakata varmışlardır:

MADDE I
AMAÇ

Bu Mutabakat Muhtırasının (MM) amacı, MADDE IV'te belirtilen alanlarda Taraflar arasındaki ilişkiler için bir zemin oluşturmak ve iş birliğini geliştirmektir.

MADDE II
KAPSAM

Bu MM, MADDE IV'te belirtilen alanlarda personel, malzeme, teçhizat, bilgi ve tecrübe değişimi konularına uygulanır.

MADDE III
TANIMLAR

Bu MM'de kullanılan terimler aşağıdaki anlamları taşır:

1. "Gönderen Taraf" Bu MM'nin uygulanması amacıyla Kabul Eden Tarafa personel, malzeme ve teçhizat gönderen Tarafı ifade eder.
2. "Kabul Eden Taraf" Bu MM'nin uygulanması amacıyla ülkesinde Gönderen Tarafa ait personel, malzeme ve teçhizatı bulunan Tarafı ifade eder.

3. **"Misafir Personel"** Tarafardan herhangi birinin bu MM'nin uygulanması amacıyla diğer Tarafa gönderdiği personel veya savunma ve güvenlik kuruluşları mensubu sivil şahısları ifade eder.
4. **"Misafir Öğrenci"** Savunma ve güvenlik kuvvetlerinde görevlendirilmek üzere Gönderen Tarafça, Kabul Eden Tarafın askerî okullarına veya Kabul Eden Tarafın belirleyeceği diğer öğretim kurumlarına eğitim almak için gönderilen öğrencileri ifade eder.
5. **"Yakınlar"** Misafir Personelin kendi ulusal mevzuatına göre bakmakla yükümlü olduğu eş ve çocuklarını ifade eder.
6. **"Kıdemli Personel"** Bu MM kapsamında gönderilen grubun faaliyetlerine nezaret etmeye yetkili, Gönderen Tarafın ulusal mevzuatına uygun olarak atanmış, Misafir Personel arasındaki en kıdemli kişiyi ifade eder.
7. **"Hibe"** Bir malzeme veya hizmetin bağışlanmasını veya bedelsiz devrini ifade eder.
8. **"Hizmet"** Taraflar arasındaki bu MM'ye göre bir işin yapılması için verilecek eğitim, teknik bilgi, destek, geliştirme, bakım, onarım, kurtarma, imha, liman ve müşavirlik desteği ile mülkiyeti elde olmak kaydıyla tahsis edilebilecek kara, deniz ve hava araç, gereç, silahları, bina ve araziyi (eğitim üsleri) ifade eder.
9. **"Lojistik Destek"** İkmal maddeleri ve hizmetlerine ilişkin satış, hibe, mübadele, tahsis, kiralama, teknoloji transferi ve lisans verilmesini kapsar.
10. **"Gizlilik Dereceli Bilgi ve Malzeme"** Ulusal güvenlik kapsamında koruma gerektiren resmî bilgi, belge ve malzemedir. Bu sebeple ulusal güvenlik sınıflandırması uygulaması ile düzenlenir. Bu bilgi sözlü, görsel, manyetik veya basılı şekilde olabilir veya Fikrî Mülkiyet Hakları kapsamında bilgi içeren teknolojik veya cihaz formunda olabilir.

MADDE IV GÜVENLİK VE ASKERİ İŞ BİRLİĞİ ALANLARI

Taraflar arasında iş birliği aşağıdaki alanları kapsar:

1. Libya'da polis ve askerî sorumlulukları içeren Ani Müdahale Kuvveti kurulmasına Türkiye tarafından eğitim, danışmanlık, tecrübe aktarımı, planlama ve malzeme desteği verilmesi,
2. Talep edilmesi halinde, Türkiye ve Libya'da müşterek bir Savunma ve Güvenlik İş Birliği Ofisi kurulması (yeterli sayıda uzman ve personel ile),
3. Eğitim, teknik bilgi, destek, geliştirme, bakım, onarım, kurtarma, imha, liman ve müşavirlik desteği sağlanması ve mülkiyeti elde olmak kaydıyla kara, deniz ve hava araçları, teçhizatı, silahları, bina ve arazi (eğitim üsleri) tahsisi,
4. Kabul Eden Tarafın davetiyle, Tarafların sınırları içerisinde, Silahlı Kuvvetlerinin bünyesinde bulunan Kara/Deniz/Hava Kuvvetlerinin faaliyet alanlarına yönelik müşterek olarak askerî planlama, tecrübe aktarımı, eğitim ve öğretim faaliyetleri ile silah sistemi ve teçhizatın kullanımına yönelik eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi,
5. Güvenlik ve askerî eğitim ve öğretim,
6. Tatbikat/eğitimsel veya ortak tatbikatlara katılım,
7. Güvenlik ve savunma sanayi,
8. Terörizmle mücadele, yasadışı göç ile mücadele, kara, deniz ve hava sınırlarının güvenliği, narko terör ve kaçakçılık ile mücadele, EYP/PMİ harekâtları ve doğal afet yardım harekâtları konularında eğitim, bilgi/tecrübe mübadelesi ve müşterek harekâtlar yürütme,
9. Farklı alanlarda iş birliği ve Taraflar arasında temas ziyaretleri,
10. Savunma ve güvenlik kuvvetlerinin teşkilat yapısı, savunma ve güvenlik birimlerinin yapısı ve teçhizatı, personel yönetimi,

11. İstihbarat değişimi ve operasyonel iş birliği,
12. Lojistik iş birliği, hibe ve lojistik sistemler,
13. Askeri tıp ve sağlık hizmetleri,
14. Muhabere, elektronik, bilgi sistemleri ve siber savunma,
15. Barışı koruma, insani yardım ve deniz haydutluğu ile m¼cadele operasyonları,
16. Askeri hukuk ve deniz hukuku sistemleri konusunda bilgi değişimi,
17. Haritacılık ve hidrografi,
18. Mesleki gelişim amaçlı personel değişimi,
19. Misafir Personel, danışman veya birlik değişimi,
20. Savunma ve g¼venlik bilimsel ve teknolojik araştırma alanlarına ilişkin bilgi ve tecr¼be değişimi,
21. Sosyal, sportif ve k¼lt¼rel etkinlikler,
22. Askeri tarih, arşiv, yayım ve m¼zecilik,
23. Denizde Durumsal Farkındalık (DDF) alanında bilgi m¼badelesi ve paylaşımı.

MADDE V UYGULAMA VE İŞ BİRLİğİ ESASLARI

1. İş birliği, Tarafların kararına bağlı olarak aşağıdaki şekillerde gerçekteştirilebilir:
  - a. Tarafların farklı seviyelerdeki ilgili yetkili kuruluşları arasında toplantı ve karşılıklı ziyaretler,
  - b. Her iki Tarafın uzmanları arasında çeşitli faaliyet alanlarında tecr¼be değişimi,
  - c. Askeri birlik, karargah veya kurumlarda ücretli, ücretsiz veya indirimli ücret karşılığında eğitim, öğretim ve kursların d¼zenlenmesi,
  - d. Benzer savunma ve g¼venlik kurumları arasında irtibatlar,
  - e. M¼řterek m¼zakerelerin, istifaşelerin, toplantıların d¼zenlenmesi ve kurslara, sempozyumlara ve konferanslara katılım,
  - f. Fiili atış uygulamalarını da içerecek şekilde askerî tatbikatlara katılım, bu askerî tatbikatlara gözlemci stat¼s¼nde iştirak, geçiş eğitimlerinin ve liman ziyaretlerinin icrası, m¼řterek tatbikatların d¼zenlenmesi,
  - g. Bilgi ve eğitim malzemelerinin değişimi,
  - h. Lojistik iş birliği kapsamında, Tarafların envanterinde bulunan askerî mal ve hizmetlerin hibesi, m¼badelesi, tahsisi, satışı, kiralınması ve bunların teknoloji transferi ve lisansının verilmesi
2. M¼himmat, silah sistemleri, askerî teçhizat, araç ve ilgili ikmal maddelerinin hibe, geçiici temin veya yabancı askerî satış kapsamında m¼badelesi, y¼r¼rl¼kteki anlaşmaların üç¼nc¼ tarafa transfer sınırlamalarına uygun olarak icra edilir.
3. Taraflar, bu MM'nin uygulanması için kendi ulusal mevzuatlarına ve bu MM'nin h¼k¼mlerine uygun şekilde tamamlayıcı protokoller, d¼zenlemeler ve uygulama programları akdedebilirler.
4. İş birliği, Tarafların karşılıklı çıkar ve ihtiyaçları dikkate alınarak m¼tekalibiyet esasına g¼re gerçekteştirilir.
5. Tarafların bu MM, diğer uygulama programları, protokoller ve d¼zenlemeler uyarınca, hibe şeklinde veya ücret karşılığında m¼badele edecekleri veya ortak ¼retecekleri malzeme, teknik bilgi ve dok¼manlar karşılıklı ön onay olmaksızın üç¼nc¼ bir ¼k¼ye devredilemez.

6. Bu MM kapsamında kendisine hibe olarak verilecek malzemenin hizmet dışına çıkarılması halinde Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafa yazılı bildirimde bulunur.

MADDE VI UYGULAMA PROGRAMLARI

1. Tarafların her bir ilgili makamı/yetkili kuruluşu bu MM'nin uygulanması için müşterek faaliyetlere ilişkin Uygulama Programları hazırlar. Uygulama Programları, icra edilecek faaliyetlerin adını, kapsamını, türünü, zamanını, yerini, icra edecek kurumları, mali hususları ve diğer ayrıntılarını içerir.
2. Taraflar, bu MM'nin yürürlüğe girmesinden sonra ivedilikle Uygulama Programları imzalar.
3. Taraflar arasındaki iş birliği Uygulama Programlarında belirtilen tüm düzeylerde yapılacak karşılıklı ziyaretler ile kuvvetlendirilir.

MADDE VII GİZLİLİK DERECELİ BİLGİ VE MALZEMENİN GÜVENLİĞİ

1. Bu MM kapsamında temin edilen veya üretilen gizlilik dereceli tüm bilgiler, belgeler, maddi ve fikrî mülkiyet hakları ile savunma ve güvenlik malzemesi, Taraflar arasında akdedilecek müteakip protokoller ve düzenlemelere uygun olarak amaçları doğrultusunda mübadele edilir, kullanılır ve muhafaza edilir.
2. Taraflar ulusal mevzuatlarına uygun olarak, bu MM'nin uygulanması veya ortak faaliyetlerin yerine getirilmesi kapsamında mübadele edilecek bilgi, belge, malzeme ve teçhizata ait tüm bilgilerin korunmasını sağlar. Bu çerçevede, aynı seviyede gizlilik derecesi taşıyan kendilerine ait bilgilerin korunması için gerekli aynı önlemleri alır. Taraflar, mübadele edilen bilgilere aşağıda yer alan çizelgede belirtilen gizlilik derecelerinden uygun olanı verir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti adına		Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükûmeti adına
Çok Gizli	Top Secret	سري للغاية
Gizli	Secret	سري
Özel	Confidential	خاص
Hizmete Özel	Restricted	مقيد
Tasnif Dışı	Unclassified	غير مصنف

3. Gizlilik dereceli bilgi ve malzeme, bu bilgi ve malzemeyi sağlayan Tarafın yazılı ön onayı olmadan ifşa edilmez veya üçüncü bir tarafla paylaşılmaz (veya üçüncü bir tarafa devredilmez).
4. Gizlilik dereceli bilgi ve malzeme, sadece hükûmetler arası kanallar veya Tarafların belirlediği güvenlik makamlarınca uygun bulunan diğer kanallar aracılığıyla mübadele edilir. Bilginin gizlilik derecesi, bilgiyi sağlayan Tarafça belirlenir.
5. Taraflar, MM sona erdiğinde dahi, mübadele edilen gizlilik dereceli bilgi ve malzemenin korunması ve gizlilik derecesinin kaldırılmasının önlenmesinden sorumlu olmaya devam eder.
6. Taraflar, ulusal mevzuatları ve taraf oldukları uluslararası anlaşmalar çerçevesinde, bu MM kapsamında oluşturulacak veya devredilecek fikrî mülkiyet haklarının etkin bir şekilde korunmasını sağlar.
7. Gerekli görülmesi halinde; bu MM kapsamında mübadele edilen gizlilik dereceli bilgi ve malzemenin transferi, kullanılması ve korunması ile ilgili olarak MADDE IV'te belirtilen iş birliği alanlarının her biri için yetkilendirilmiş makamların sorumluluğunda ayrı bir güvenlik anlaşması imzalanabilir.

8. Taraflardan hiçbirisi bu MM hükümlerinin uygulanması sırasında elde edilen bilgileri diğer Tarafın çıkarları aleyhine kullanamaz.

9. Taraflar, gizlilik dereceli bilgi ve malzemeye erişimin, bilmesi gereken prensibine göre ve uygun güvenlik kleransına sahip personele verilmesini sağlar.

10. Bu MM'nin uygulanması kapsamında mübadele edilen bilgilerin beklenmedik şekilde ifşa olması halinde, bu durumu tespit eden Taraf, diğer Tarafı durumdan derhal haberdar eder.

MADDE VIII İSTİHBARAT

1. Taraflar, aşağıda belirtilen alanlarda iş birliği yapma, ortak strateji geliştirme, bilgi paylaşımı ve operasyonel iş birliği taahhüdünde bulunur:

- a. Tarafları hedef alan ulusal güvenliğe yönelik tehditler,
- b. Uluslararası terörizm, terörizmin finansmanı ve uluslararası terörizmle bağlantılı diğer organize suçlar,
- c. Tarafları karşılıklı ilgilendiren bölgelerdeki güvenlik gelişmeleri,
- d. Teknoloji/iletişim teknolojisi,
- e. Eğitim,
- f. Kitle imha silahları ve yayılması ile mücadele,
- g. Havacılık ve deniz güvenliği,
- h. Siber suçlar,
- i. Yasadışı göç.

2. Taraflar, istihbari bilgilere dayalı olarak yıkıcı faaliyetlere karışan şahıslar hakkında diğer Taraftan ikamet izni, çalışma izni, sınır dışı vb. benzeri hususlarda talepte bulunabilirler. Taraflar, ikamet izni, çalışma izni ve sınır dışı etme gibi göç ile ilgili hususlarda birbirlerinin taleplerini değerlendirilmek üzere ilgili kurumlara iletir.

3. Bilgi mübadelesi aşağıda belirtilen vasıtalar aracılığıyla ve yöntemlere uygun olarak yapılır:

- a. Yetkili personel tarafından bir yıl Türkiye'de, bir yıl Libya'da olmak üzere dönüşümlü olarak yapılacak ikili görüşmelerde her türlü koordinasyon konusu (mübadele konuları dâhil) Taraflar arasında ilgili yıl içerisinde karşılıklı mutabakatla belirlenir.
- b. Ziyaret eden taraf, planlanan tarihten en az 15 (on beş) gün önce heyetteki görevlilerin isim, rütbe, görev ve güvenlik kleranslarını Kabul Eden Tarafa bildirir.
- c. Dokümanlar ve müzakerelerin dili İngilizcedir. Talep edildiği takdirde, müzakereler tercüman aracılığı ile yapılabilir.
- d. Mübadele edilebilecek bilgiler yazılı doküman olarak verilir. Konu ile ilgili CD, DVD, film, fotoğraf, slayt, vb. varsa, bunlar dokümana eklenir.
- e. Her iki Taraf birbirlerinin bilgi taleplerine mümkün olan en kısa zamanda karşılıklı olarak kararlaştırılmış güvenli kanallardan cevap vermekte mutabaktır.
- f. İstihbarat değişimine ilişkin talep, durum bazında değerlendirilir ve Taraflardan birinin ulusal egemenliğini ve güvenliğini tehlikeye atması veya çıkarlarıyla önemli ölçüde çelişmesi halinde reddedilebilir.

4. Çalışma ilkeleri alanında danışmanlık hizmeti vermek ve istihbari ve operasyonel faaliyetlerin koordinesini sağlamak için yeterli sayıda personel Türkiye ve Libya'daki Savunma ve Güvenlik İş Birliği Ofisi bünyesindeki ilgili kurumlar tarafından atanır. Görev tanımı ve personel sayısı gibi diğer hususlar düzenlenecek protokol ile belirlenir.

**MADDE IX
HUKUKİ HUSUSLAR**

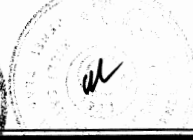
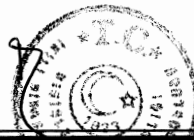
1. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrenciler; giriş, ikamet ve çıkış dâhil, Kabul Eden Taraf ülkesinde buldukları sürece Kabul Eden Tarafın ulusal mevzuatı ve yargı yetkisine tabidirler. Kabul Eden Tarafın yargı yetkisinin uygulandığı ve hüküm içeriğinin Gönderen Tarafın mevzuatında bulunmayan bir cezayı öngördüğü hallerde, her iki Tarafın mevzuatında yer alan bir ceza türü uygulanır.
2. Misafir Personel, Yakınları veya Misafir Öğrencilerin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafı derhal durumdan haberdar eder.
3. Misafir Personel, Yakınları veya Misafir Öğrencilerin Kabul Eden Tarafta yasal bir soruşturma veya yargılamaya tabi tutulması halinde bu kişi, Kabul Eden Taraf vatandaşlarına sağlanandan az olmamak kaydıyla genel olarak kabul edilmiş yasal korumadan istifade etme hakkına sahiptir.
4. Misafir Öğrenci ve Misafir Personelin faaliyetlerine Kabul Eden Tarafın kanunlarını ihlal ettikleri takdirde son verilebilir.
5. Misafir Öğrenciler ve Misafir Personel buldukları kıta, karargâh ve kurumlarda uygulanan disiplin kurallarına uyar. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrenci, Kabul Eden Tarafın ulusal politikalarına, ulusal değerlerine, kültürüne ve yaşam biçimine uygun davranır.
6. Misafir Öğrenciler, disiplin cezaları yönünden Kabul Eden Tarafın ulusal mevzuatına, Misafir Personel ise Gönderen Tarafın ulusal mevzuatına tabidir. Ancak Kabul Eden Tarafın yetkili askerî makamları, emrindeki Misafir Personele görevi gerektirdiği emirleri verebilir.
7. Gönderen Tarafın Kıdemli Personeli, kendi ilgili askerî hizmet ve disiplin yasalarının hükümleri uyarınca, Gönderen Tarafın personeline disiplin tedbirlerini uygulamaya yetkilidir.
8. Misafir Personel, Yakınları veya Misafir Öğrenciler, hiçbir siyasi faaliyet içinde olamaz veya Kabul Eden Taraf aleyhine faaliyetler yürütemez.

**MADDE X
TAZMİNAT TALEPLERİ**

1. Bu MM'nin uygulanması esnasında, üçüncü tarafın tazminat talepleri hususunda Kabul Eden Tarafın ulusal mevzuatı uygulanır.
2. Taraflar, ağır ihmal veya kasıttan kaynaklanan zarar veya ziyan bulunmadıkça bu MM kapsamındaki faaliyetlerin icrası esnasında personelinin yaralanması veya ölümü halinde veya kişilere, mallara ve çevreye verilen zarar/ziyan nedeniyle birbirlerinden tazminat talebinde bulunamaz.
3. Taraflar ortaya çıkan durumun ağır ihmal veya kasıttan kaynaklanıp kaynaklanmadığını müştereken belirler.

**MADDE XI
İDARİ HUSUSLAR**

1. Taraflarca karşılıklı olarak aksi yönde bir karar alınmadıkça Kabul Eden Taraf, Misafir Öğrenci ve Misafir Personele bu MM'de veya müteakip anlaşmalar ve düzenlemelerde belirtilenlerden başka görevler vermez.
2. Misafir Öğrenci ve Misafir Personel, Kabul Eden Tarafın emsal personeline uygulanan aynı idari uygulamalara tabidir.

3. Bu MM kapsamında imzalanacak diğer protokoller ve teknik düzenlemeler ile aksine karar verilmedikçe, Gönderen Tarafın personeli kendi millî üniformalarını giyme hakkına sahiptir. Görev sırasında, bir faaliyetin icrası için gerekli teçhizat mümkün olduğunca Kabul Eden Tarafça sağlanır. Ancak, Misafir Öğrenciler, Kabul Eden Tarafın sağlayacağı resmî üniformayı giymek zorundadırlar. Misafir Öğrenciler Gönderen Tarafça verilen resmî sembolleri tanınmaları için üniformalarına takabilirler.

4. Gönderen Taraf, gerekli gördüğünde personelini geri çağırma hakkını saklı tutar. Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafın böyle bir talep aldığı anda, ilgili personelin geri dönüşü için gerekli tedbirleri mümkün olan en kısa zamanda alır.

5. İstisna teşkil eden idari hususlar, bu MM kapsamında imzalanacak diğer protokoller veya teknik düzenlemelerde belirtilir.

6. Misafir Personel ve Yakınları orduevleri ve kantinlerden Kabul Eden Tarafın düzenlemeleri kapsamında yararlanabilir.

7. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrencilerden herhangi birinin ölmesi durumunda, Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafı durumdan haberdar eder, ölen kişinin cenazesini kendi ülkesindeki en yakın uluslararası havaalanına nakleder ve cenaze nakledilinceye kadar sıhhi koruma dâhil gerekli diğer tedbirleri alır.

8. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrenciler çevreye zarar verebilecek faaliyetlerden kaçınır, çevre kirliliğinin önlenmesine azami dikkat eder ve Kabul Eden Tarafın konuya ilişkin düzenlemelerine uyar.

9. Kabul Eden Taraf, faaliyetlerin icrası için gerekli olan ulaştırma hizmetlerinin, müttekabiliyet ilkesi temelinde ve imkânları çerçevesinde ücretli/mükabilsiz olarak teminine ilişkin nihai kararı verir.

10. Eğitim ve öğretim, Kabul Eden Tarafın mevzuatına göre verilir. Misafir Öğrenci ve Misafir Personelden; akademik başarısızlık, disiplinsizlik, sağlık sorunları vb. nedenlerle eğitim ve öğretimi takip edemeyecek olanların eğitim ve öğretim kurumları ile ilişkileri Kabul Eden Tarafın mevzuatında belirtilen esaslar çerçevesinde kesilir. Taraflarca gerekli görülmesi halinde hayati risk içeren ve uzmanlık gerektiren eğitimler (özel harekât eğitimleri, uçuş eğitimi, atış eğitimleri, vb.) için bu MM'ye dayalı protokoller yapılabilir.

11. Misafir Personel ile Misafir Öğrenci seçimi Kabul Eden Tarafın belirleyeceği kriterlere uygun olarak Gönderen Tarafça yapılır. Uzun dönemli veya kritik önemi haiz eğitim ve öğretimlerde (Askerî Akademiler, Sağlık Akademisi, Özel Harekât Kursları, vb.) etkinliği attırmak amacıyla adayların seçim sürecinde Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafın egemenlik haklarına halel getirmeksizin temsilci atayabilir. Vasıflarının söz konusu eğitim/öğretime uygun olmadığı değerlendirilen adayın başka bir aday ile değiştirilmesini talep edebilir.

12. Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafın, personelini geri çağırmasını veya değiştirmesini isteyebilir. Bu durumda Kabul Eden Taraf, Gönderen Tarafa Askerî Ataşelikler ve MADDE IV'te belirtilen Savunma ve Güvenlik İş Birliği Ofisi aracılığıyla yalnızca personelin değiştirilmesine ilişkin yazılı talebini bildirir. Kabul Eden Taraf, söz konusu personelin dönüşü için mümkün olan en kısa zamanda gerekli tedbirleri alır.

13. Yeterlilik gerektiren eğitim/öğretilere başvuracak aday kalitesinin artırılması maksadıyla Gönderen Tarafın uygun gördüğü ilgili eğitim/öğretim ve kurumlarda Kabul Eden Tarafın beraber ortak tanıtım faaliyeti icra edilebilir.

MADE XII SAĞLIK HİZMETLERİ

1. Misafir Personel ve Misafir Öğrenci, bu MM gereği her türlü faaliyeti gerçekleştirebilecek sağlık koşullarını taşır. Kabul Eden Taraf, bu kişilerden sağlık bakımından uygun olduğunu gösteren sağlık raporu talep edebilir.

2. Misafir Öğrencilerin muayene ve tedavi hizmet giderleri, Kabul Eden Tarafın ulusal mevzuatına göre karşılanır. Misafir Öğrencilerin sağlık sigortası primleri veya sağlık giderleri Kabul Eden Tarafça karşılanır.

3. Misafir Personel ile Yakınlarının acil sağlık ve acil dış bakım hizmetleri Kabul Eden Tarafça ücretsiz olarak karşılanır. Acil sağlık ve acil dış bakım hizmetleri dışında kalan muayene ve tedavi hizmet giderleri, Kabul Eden Tarafın ulusal mevzuatına uygun olarak yaptırılacak bir sağlık sigortası tarafından karşılanır.

4. Misafir Personel ve Yakınlarının sigorta primleri veya tüm tedavi giderlerinin ücretsiz veya ücretli olarak karşılanıp karşılanmayacağına Kabul Eden Taraf karar verir. Kabul Eden Tarafça ücretli olmasına karar verilmesi durumunda Misafir Personel ve Yakınlarının sigorta primleri veya tüm tedavi giderleri Gönderen Taraf veya Misafir Personel tarafından karşılanır.

MADDE XIII MALİ HUSUSLAR

1. Bu MM kapsamındaki iş birliği faaliyetlerinin icrası amacıyla görevlendirilen Misafir Personel ve Misafir Öğrencilerin maaş/harçlık, iaşe, ibate, ulaştırma ve diğer mali haklarından Gönderen Taraf sorumludur.

2. Ancak, Gönderen Tarafça talep edildiği takdirde; eğitim ve öğretim maksadıyla görevlendirilen Misafir Personel ve Misafir Öğrenciler için aşağıdaki hususların karşılanıp karşılanmayacağına ve karşılanma esaslarına Kabul Eden Taraf karar verir.

a. Misafir Personel için;

(1) Aylık maaş (esaslar ve miktar, kursiyer subay ve astsubayların rütbelere göre, sivil personelin ise statülerine göre Kabul Eden Tarafça belirlenir),

(2) Eğitim ve öğretim masrafları (ücretli, indirimli veya ücretsiz),

(3) Giyim-kuşam (esasları Kabul Eden Tarafça belirlenir),

(4) Uzmanlık eğitimi gören doktorlar için nöbet ücreti.

b. Misafir Öğrenciler için;

(1) İaşe,

(2) İbate (Kabul Eden Tarafça belirlenecek misafirhane veya tesiste),

(3) Harçlık (esaslar ve miktar Kabul Eden Tarafça belirlenir.),

(4) Eğitim-öğretim masrafları (ücretli, indirimli veya ücretsiz),

(5) Giyim-kuşam (esasları Kabul Eden Tarafça belirlenir.),

(6) Tıp Fakültesi 6'ncı sınıf öğrencilerine intörn eğitimi döneminde ödenen ücretler.

3. Türkiye'de verilecek Türkçe lisan kursları (akademik eğitimlerde verilen lisan hazırlık sınıfları dâhil) ile Libya'da verilecek Arapça lisan kursları ücretsiz olacaktır. Yüksek maliyet gerektiren eğitimler (uçuş eğitimi, dalgıç eğitimi, serbest çıkış kulesi eğitimi, vb.) tam ücretli olarak verilebilir.

4. Misafir Öğrenci ve Misafir Personel, Kabul Eden Tarafı kesin olarak terk ederken kendi borçları ile Yakınlarının borçlarını tasfiye eder. Acil bir geri çekme halinde, Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrencilerin borçları, Kabul Eden Tarafça düzenlenecek yapılan harcama tutarını gösteren ve ilgili makam tarafından onaylanmış belgeye istinaden Gönderen Tarafça ödenir.

5. Eğitim ve öğretim giderleri, Gönderen Tarafça her eğitim ve öğretim döneminin sonunda yapılan harcama tutarını gösteren ve ilgili makam tarafından onaylanmış belgenin alınmasını takip eden 60 (altmış) gün içinde Kabul Eden Tarafın yetkili makamı tarafından belirlenen banka nezdinde açılan hesaba ABD doları cinsinden yatırılır (bir ay ve daha kısa süreli eğitimlerde peşin ödeme yapılır).

6. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrenciler, giriş, ikamet ve çıkışları süresince, Kabul Eden Tarafın yürürlükteki vergi hukukuna tabidir.

MADDE XIV GÜMRÜK VE PASAPORT İŞLEMLERİ

1. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrenciler, Kabul Eden Tarafın ülkesinde, Kabul Eden Tarafın yabancıların ikamet ve seyahatleri hakkındaki düzenlemelerine tabidir.
2. Misafir Personel ve Yakınları ile Misafir Öğrenciler, Kabul Eden Tarafın ülkesine giriş ve çıkışlarda bu devletin pasaport ve gümrük ile ilgili düzenlemelerine tabidir. Ancak, Kabul Eden Taraf, kendi mevzuatı kapsamında mümkün olan tüm idari kolaylıkları sağlar.

MADDE XV TARAFLARIN DİĞER ULUSLARARASI ANLAŞMALARDA DOĞAN TAAHHÜTLERİ

1. Bu MM'nin hükümleri, Tarafların diğer uluslararası anlaşmalardan doğan hak ve taahhütlerini etkilemez ve diğer Devletlerin çıkarları, güvenliği ve ülke bütünlüğüne karşı kullanılamaz.
2. Bu MM ile 04 Nisan 2012 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Hükümeti Arasında Askerî Eğitim İş Birliği Mutabakat Muhtrası" arasında bir hüküm uyuşmazlığı olması halinde, bu MM hükümleri geçerli olur.

MADDE XVI UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜLMESİ

1. Bu MM'nin uygulanmasından veya yorumlanmasından doğan herhangi bir uyuşmazlık, Taraflar arasında mümkün olan en alt düzeyde istişare ve görüşmeler yoluyla çözülür ve çözüm için herhangi bir ulusal veya uluslararası mahkemeye veya üçüncü tarafa intikal ettirilmez.
2. Uyuşmazlık meydana geldiği tarihten itibaren 60 (altmış) gün içinde çözümlenemezse, Taraflar 30 (otuz) gün içinde görüşmelere başlar. Müteakip 60 (altmış) gün içinde çözüm sağlanamadığı takdirde, Taraflar bu MM'yi MADDE XVIII'de belirtilen usul uyarınca sona erdirebilir.

MADDE XVII TADİL VE GÖZDEN GEÇİRME

1. Taraflardan her biri gerektiğinde bu MM'nin tadilini veya gözden geçirilmesini diplomatik yollarla önerebilir.
2. Üzerinde yazılı olarak mutabık kalınan tadil veya değişiklikler, bu MM'nin yürürlüğe girişini düzenleyen MADDE XIX'da belirtilen usul uyarınca yürürlüğe girer.

MADDE XVIII YÜRÜRLÜK SÜRESİ VE SONA ERDİRME

1. Bu MM, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 3 (üç) yıl süreyle yürürlükte kalır.
2. Bu MM, Taraflardan biri MM'yi sona erdirmeye niyetini diğer Tarafa diplomatik yollarla yazılı olarak bildirmediği takdirde, 1'er (bire) yıllık süreler için kendiliğinden uzar.
3. Taraflardan biri, MM'yi herhangi bir zamanda sona erdirmeye niyetini diğer Tarafa diplomatik yollarla yazılı olarak bildirebilir. MM'nin sona erdiğine ilişkin yapılan bildirimler, yapıldığı tarihten 90 (doksan) gün sonra hüküm doğurur.
4. Bu MM'nin sona ermesi, devam eden programlar ve faaliyetleri etkilemez.

**MADDE XIX
ONAY VE YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ**

Bu MM, Tarafların MM'nin yürürlüğe girmesi için gerekli iç yasal usullerinin tamamlandığını birbirlerine diplomatik yollarla bildirdikleri son yazılı bildirim alındığı tarihte yürürlüğe girer.

**MADDE XX
METİN VE İMZA**

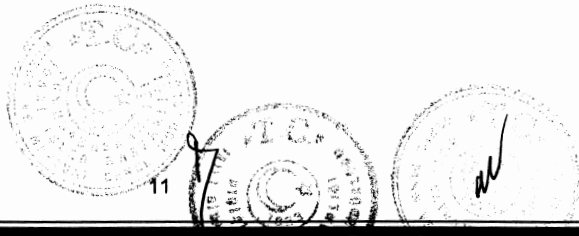
Bu MM, İstanbul'da, 27/11/ 2019 tarihinde, Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde, her biri eşit derecede geçerli olmak üzere, ikişer asıl nüsha olarak imzalanmıştır. Yorum farklılığı olması durumunda, İngilizce metin geçerlidir.

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HÜKÜMETİ ADINA**

**LİBYA DEVLETİ ULUSAL
MUTABAKAT HÜKÜMETİ ADINA**

İMZA :
İSİM : Hulusi AKAR
UNVAN : Millî Savunma Bakanı

İMZA :
İSİM : Fathi BASHAAGHA
UNVAN : İçişleri Bakanı

TBMM Basımevi - 2019